

ni Vosa kel na I Tovo Vakay
 Valen tabacakacaka, Suva
 Institute of Fijian Language and Culture
 Government Buildings, Suva, Fiji.

MARRIAGE

Investigator: Willie.D

W

Interviewee: Makelesi Tinai..... 60yrs, Tonia, Verata, Tailevu

ULUTAGA: NA VEIKA EDAU VAKAYACORI EDUA NA VAKAMAU.

- Ni sa na lakovi yani edua na gone yalewa sa nai tavi nei tamani tagane merau lai veivosaki kei tamai yalewa.
- Na cava beka na vuna me lako yani kina na tamai tagane kei vei tamai yalewa merau lai veivosaki baleta na tikina koya ?
- Mevaka na kena vosavosataki makawa ni ra dau kaya tu na qase e liu ni vinakata koto koya na tagane me lai vakabutara na kena.
- Erau bau kila tu na cauravou kei na gone yalewa koya na veivosaki sa yaco tiko ?
- Ia ena gauna e liu kevaka sa mani tukuna ko tamani tagane vua na luvena, se dua merau veitukutukuni taka koi rau na dui tamani gone ni sa oti na veivosaki sa qai rawa ma lai tukuni yani veirau cauravou kei na gone yalewa. Eke se qai tækivu kina na kena veivosaki.
- Vakacava na nona lako ko tamai tagane ena kauta beka edua na ka ?
- E rawa ni dua na ka e kauta ka rawa ni lako mada ga me rau lai veivosaki na dui tamani gone. Ni sa yaco na

Cont'd Page 2.

- veivakadonui sa qai rawa ni kauta edua na tabua ko tamai tagane me lai vosaki kina yalewa koya. Ia na tabua ogo ka yacana tiko na VAKADONUI ni gusu. Ni oqori sa vakaraitaki tiko kina ni oqori sa vakadonuya mai ko yalewa na veivosaki ka sa caka oti. Ko iratou na wekai tagane eratou sa na qai vakavanua taka mai na tabua koya me mai vosaki kina na gone yalewa ena kena mai vakavanuataka.
- E rawa beka ni vica na tabua me kau koya ?
- Oqori ena vakatau sara toka ga ena levu ni tabua eratou rawata me rauta beka e tini na kamunaga.
- Ocei beka ena taroga na yalewa ?
- Oqori eratou na taroga sara ga na wekani yalewa, ia ena tarogi koya ko tamana levu. Ke sa vakadonuaya ka koya ka sa vakacabori tale yani edua na tabua. Ena gauna sa vosaki tiko kina na yalewa eratou sa na tiko sara na wekani tagane. Ni sa vakadonuya ga yalewa sa na vakacabori sara yani na Vakadonui ni gusu.
- Na cava na kena balebale na ka ogo ?
- Ogo ni sa vakadonuya ga ko yalewa na nona sa mi vosaki veiratou na wekani tagane. Oqori edau vakacabori ga kina na tabua.
- Edua tale beka na ka ko via talanoataka ena tikina ogo ?
- Ni sa na yaco na veivosaki oti sa na tukuni sara na dga ka sa lokuci na siga merau dresu i vola kina ?

Cont'd Page 3.

- Na cava beka na dresu i vola ?
- Mevaka ni dua e vakawati erau na dresu i vola e liu sa na qai rawa na vakawati. Ni dau caka na dresu i vola na kau edua na kena na yalewa. Ia na caka tale kina edua na kena kana lailai. Ena rauta beka me ruasagavulu na bogi qai vakayacori yani na vakamau. Oqori eratou lokuca ga mai na wekani tagane, ena gauna sa na caka kina na vakamau. Qori eratou sa na vakarautaka sara mai ko iratou na wekani tagane kei na wekani yalewa merau cakava na nodrau i tavi. Oti sa qai dau qai mai caka na nodrau ibe na veiwatini. Oqori eratou na tevu ibe ruarua na wekani tagane kei na wekani yalewa. Na ibe oqo me nodrau sara ga na veiwatini. Oti sa qai dau caka edua na lovo me kena na tinai yalewa. Oqori ni sa kau yani na magiti oqori vata na kena i yau. Ena caka tiko na kena na tinani yalewa ena gauna ni vakamau.
- E vica beka na ibe me nodrau na veiwatini ?
- Qori kevaka se tevutevu mai ko wekani tagane sa na wili tiko, qai lako mai ko iratou na wekani yalewa ratou mai tevuka na nodratou ibe oti sa qai mai wili oqo meratou veisisivi tiko.
- Na cava edau yaco ena matai ni bogi ?
- Mevaka ni sa i matai ni bogi veirau na veiwatini ka se qai tevu kina nodrau ibe. Oqori erau sa davora koi rau naveiwatini vou. Eke ni rau sa daugole yani na

Cont'd Page 4.

- veiwatini merau dau lai moce era dau namaka toka na tabana ruarua na ka edau yaco. Ia kevaka sa mai dolavi na nodrau katuba na veiwatini ka sa laurai na yalewa oqori ni vakavotukana tu mai na kena vakatakilakila vinaka. Eke era sa na qai marau yani ko ira na wekani tagane vakakina ko ira wekani yalewa. Ena caka eke na kaikaila vata na lagalaga sere ena kena marautaki na kena lagilagi ni nodrau tiko vata na veiwatini.
- Ocei beka edau gole yani me lai doladola ?
- Ena rawa niratou na gole mai ko iratou na tabani tagane kei na tabani yalewa mevaka meratou lewe ya va mai na veitabana tale eso. Oqo eratou sa qai mai kauta yani yadua na ibe me nodratou kani doladola.
- Kevaka sa mai caka na doladola ka qai laurai ni sega ni vinaka nai vakatakilakila sa mai biuta koto na gone yalewa koya ?
- Ni rau sa moce na veiwatini ni dua tani nakena i lakolako ena laurai ga ena kena vakatakilakila. E keru ena qai vakatakilai ga mai mevaka ni dua na kena vosa.
- Eratou na kila vakacava ni sega ni vinaka na yalewa ?
- Eke ni na sega ni caka na kaikaila ni rau sega ni moce vinaka na veiwatini. Kevaka sa caka na kaikaila ena caka tale edua na magiti dua na lovo ena gauna erau bogi va kina. Kevaka mani yalewa sega ni vinaka ena caka na nodrau bogi va ena kena magiti. Oqori nai vakarau ni vakawati e liu. Mevaka ena gauna ga ni kua sa rawa ka ni lako ko ira na noda goneyalewa kei na cauravou.

Cont'd Page 5.

- Ia ena gauna e liu sa dau dua na ka na kena dau marow i ko ira na gone yalewa. Sa na tiko tale ko tamani yalewa sa na raica tiko edua na gone yalewa me rau sa na vakawati kei na tagane koya. Oqori beka mevaka me nona ulu tiko na tamai yalewa. Oqori edau vaka toka me dau veisoli yani vakaveiwekani me lai vakaukauwa tale na dra nei tukadratou.
- Ocei esa dau kauta yani na yalewa vei tagane ni sa oti na vakamau ?
- Ni sa oti na vakamau sa na kauta sara ga mai koya na turaga na tamai yalewa me lai solia yani na luvena kina tagane rau sa vakawati. Ia na ka kece oqori enalai vakayacori ena nona vale na tagane. Ko tagane sa na vakaisulutaki ga mai waraka toka yani na yalewa. Ko yalewa sa qai vakaisulutaki mai ena nodratou vale rau sa qai veikau vaka veiwatini.
- Nai lumu cava beka erau daua vakayagataka ?
- Edau tiko edua na waiwaimerau lumu tu kina nayagodrau na veiwatini. Oqori e rawa ni vakayagataki kina na waiwai Yasi.
Mevaka eso na yalewa ni lau edau tobe tu edua yasani uludra na kena balebale oqori ni se sega vakadua ni rau tiko vata kei na dua na tagane na yalewa koya. Sa kena vakaraitaki sara tu ga mai oqori na nona tobe tu na drau ni uluna.
- Vakacava beka e Tailevu ?
- E Tailevu sega ni vaka koya. Ni rau sa na lumu tiko na veiwatini ena tiko na yalewa mena lumuti rau tiko,

- me rau rairai vinaka tu ga ena gauna ni nodrau vakamau.
- Vakacava na vanua e rau moce kina, ko cei beka erau tou dau lai moce vata kaya ?
- Eke ena vanua sara ga sa tevu tu kina na nodrau i davodavo, rau sa na lai moce kina. Oqori merau na moce tiko kina ka yacova sara na bogi va. Baleta ni oqori me rawa ni rau veiyacovi tiko kina. Me yacova na gauna sa bogi va kina erau sa na gole sara yani naveiwatini ki wai merau lai sili. Ni rau sa yacova na bogi va sa na biu mada na nodrau sulu ni vakamau me rau kau yani ki wai. Ni rau sa lesu mai wai, ko yalewa ena cabe tale kina nodratou vale. Vaka kina ko tagane ena cabe tale yani ki na vale nei tamana kei tinana. Eke sa na qai mai sulu tale yani ko tagane ena dua na kumi levu sa qai yara tu yani ka sa qai gole yani kina vale nei yalewa. Nai sulu oqori sa na biu koto yani ena vale nei yalewa. Sa qai vakaislu mai ko yalewa ena dua tale ga na kumi levu ka sa qai gole mai kina vale nei tagane ka nona gole sara tiko mai oqori sa na gole tiko mai kina vakadua. Oqori e vaka merau veisosomitaki na i yau oqori. Sa na oti talega eke nanodrau vakamau. Na kena i vakarau me siga va ga merau kau yani ki wai me rau lai sili. Ia na gauna merau tiko kina ena gauna ni nodrau moce vata tiko, eke ena rawa ni rau tavoi tiko ena rawa tale ni sili butako tiko beka edua veirau. Ia na nodrau kau yani oqo ki wai eratou na veikau tiko yani ki wai. Ia edau tiko tani na nodrau noke na veiwatini.

Cont'd Page 7.

- Na lakotikoki wai oqo ena vaka ga meratou lai sili ga yani ki wai. Sega ni tukuni sara meratou qoli sara yacova na bogi. Oqo ni rau sa vakarau lako ki wai erau na bena ruarua, oqori na kena vakarau ga mai liu vua na noda qase. Ena tiko tale eso na tagane ka so na gone mera lako vata yani kei irau na veiwatini. Segani tukuni merau lako vata tiko ka koi rau na veiwatini, ena rawa ni rau dui lako ga yani. Ni sa oti mai na sili erau sa dui lako kina nodrau dui vale. Sa na qai lako mai ko tagane ka vakaisulu mai ena dua nakumi oti sa qai lako yani kina nona vale na yalewa. Ni sa lai luvaluva yani koya na tagane sa na qai vakaisulu tale ko yalewa ena dua tale ga na kumi erau sa qai mai lako yani kinanona vale na tagane.
- Ocei na kauti tagane kina na nona vale na yalewa ni sa oti na nona sili ?
- Ena so na turaga era na lako vata tiko kei koya, oti sa qai tiko eso na gone me taura tiko na beleni nona i sulu. Ena liutaka tiko yani nai lakolako oqori na tamani tagane vata kei na so tale na yalewa me ra kauta tiko eso na ibe. Ia ena nona i sulu ena toka edua na ~~kan~~unaga me na toka ena nona i sulu. Vaka kina ko yalewa e vakayacora tale ga mai kina.
- Mevaka ni so na yalewa e sega ni tiko vinaka na cava beka edau yaco ?
- Kevaka e sega ni vinaka na nodrau moce ni sa mataka ga sa na ceburaki e tuba na nodrau i dawodavo. Ni sa naceburaki ga yani sa na kau tale mai.

- Vakacava na nona dau lako mai na yalewa ni sa sili oti sa dau kau tale tiko ga mai na nona i yau se ..?

- Na yalewa ni sa bogi va ya, ni sa vakasulu me kau yani na yalewa sa na rawa ni kau sara tiko mai na nona i yaya vakayalewa mevaka na nona kato ni sulu kei na nona i yaya vakai koya. Oqori na ka eratou vakarautaka mai na wekana.

Koya na bogi va edau rau yadua na magiti na tabana ruarua vaka kina na magiti ni vakamau. Mai veiratou na tabani tagane enarawa ni tolu na bulumakau me moku vata na kena kakana dina. Sa na tu ka na magiti ni kana vata na tiko ga na magiti me wase.

- E wase vei cei na magiti ?

- Na magiti eratou cakava mai na tabani tagane ena caka veiratou na tabani yalewa. Ko iratou na tabani yalewa eratou na vakacabora na nodratou magiti kivei iratou na tabani tagane. Eke sa qai dau vakasota sra toka na tabana ruarua. Ni sa oti ga na bogi va sana oti sara ekek na soqo ni vakamau.

Mevaka ni se qai lai vosaki yani na yalewa sa na qai kau tiko yani na kena kakana droka, qori e vei macawa kece me yacova sara na nona sa bogi va na yalewa ena gauna ni nona vakamau. Mevaka ni na kau tiko yani na dalo, toa, me vakani tiko kina yalewa. Oqori na i vakarau ni gauna makawa e liu. Ke dua na gauna ko nanuma me volia na nona i sulu, ena rawa tale ni kau yani. Oqori gona ni kena vakaraitaki tiko na kena dredre na yalewa.

Cont'd Page 9.

- Mevaka ni rau sa lai moce vata tiko na yalewa, sa na qai kau tiko yani na nodrau vakatoga me nodrau veisau ena mataka ni siga ka dua.
- Ocei edau vakarautaka na kakana ni so levu ?
- Oqori ena vakarautaka mai ga mai na wekani tagane. Ia ko iratou na wekani yalewa ena rawa niratou qai cakamagiti toka mai ena kena sa lako mai na yalewa, vaka kina ena bogi va.
- Vakacava na kedrau kakana erau na lai kana beka kivei ?
- Na kedrau na kau tiko ga yani mai cake ena loma ni vale. Ena tevu tiko na nodrau yaba ni kana, eratou na vakarautaka tale tiko mai na wekani tagane. Ia ena rawa talega ni kau tiko mai na kena yalewa mai na nona vale. Mevaka toka ni rau veisau toka koi rau tabana ruarua. Ni sa yacova ga yani na bogi va sa na oti kece sara eke na soqo ni vakamau. Oti koya sa qai tu yani ko yalewa ena nona vale vou. Sa kena levu ga koya, vinaka vakalevu.

S A O T I